

Bijblad van „De Aarde en haar Volken”.

UITGAAF VAN H. D. TJEENK WILLINK, HAARLEM.

DE AARDE verschijnt elken Zaterdag. — Prijs per halfjaar (met Bijblad) f 2.60, fr. p. p. f 2.90. — Advertentiën p. regel 15 Ct.

IN VOGELVLUCHT.

SCHADUWZIDEN AAN HET BEZIT VAN KOLONIËN VERBONDEN. 't Zijn sterke beenen, die de weelde dragen. Die woorden schijnen als geschreven voor koloniale ambtenaren in nog jonge koloniën. Wat hooren wij vaak slechte noten kraken over het optreden der ambtenaren, die bij nog ongeregelde toestanden uit den aard der zaak met een zeer uitgebreide macht zijn bekleed. Oefenen zij nu die macht uit in een gebied, dat met de beschaving nog in 't geheel geen kennis heeft gemaakt, waar de inboorlingen den slavenhandel als de gewoonste zaak der wereld en een blanke reeds als zoodanig als hun heer beschouwen, dan kan het bijna niet anders of, onttrokken als ze zijn aan den controleerenden invloed van medeburgers, die huns gelijken zijn, vervallen de vaak jeugdige ambtenaren tot handelingen, waarvoor zij in 't moederland zouden terugdeinzen of waarvoor ze zich diep zouden schamen.

De jonge deutsche koloniën gaven dit jaar verscheiden voorbeelden van menschen, wier beenen niet sterk genoeg waren om de weelde van 't gezag te dragen, en ook wie zich hartelijk verheugt in de nu in hoogste instantie bevestigde vrijspraak van Lothaire, zal moeten toestemmen, dat zijn autocratisch optreden, het moge door de omstandigheden zijn gewettigd, alleen mogelijk was bij ongeregelde koloniale toestanden, als het oostelijk deel van den Kongostaat te aanschouwen geeft.

Wat ellendige misbruiken, wat droevige tooneelen van willekeur en drift en omkoopning en onrechtvaardigheid vallen er in de jeugdige koloniën te constateeren! Duitschland mee aan de spits der beschaving, wie zal het ooit weer kunnen beweren, die de Rijksdagzittingen van 12, 13 en 14 Maart heeft bijgewoond en aangehoord heeft de beschuldigingen tegen Dr. Peters, wiens daden, ook als ze worden beschouwd buiten alle verband met Centrumsboosheid en socialistenhaat, volstrekt niet het volle licht kunnen verdragen.

En dan Wehlan met zijn afschuwelijk machtsmisbruik in Kameroen, en Leist, wiens wreedheden ten hemel schreiden! Aan die soort van ambtenaren zal intusschen het plegen van onrecht iets moeilijker worden gemaakt, nu de regeering hun bevoegdheid strenger heeft afgebakend en in Mei l.l. bepalingen heeft vastgesteld betreffende het opleggen van lijfstraffen en het voltrekken van doodvonnissen. Zoo kunnen ambtenaren misschien wat in toom worden gehouden, maar dan blijven daden te betreuren als die van luitenant Werther, onlangs door Eugen Wolff gesignaleerd, die van vredelievende inboorlingen het vee roofde, vrouwen en kinderen wegvoerde, in Oeganda lieden van zijn karavaan ziek en hulpeloos achterliet en zich in één woord een droevig slachtoffer toonde van de verkeerde neigingen, die meester schijnen te worden over der blanken gemoederen, bij bekleding met eenig

gezag in tropische streken over lieden, die nog buiten het terrein onzer »beschaving» staan.

Trad Eugen Wolff dus tegen Werther als beschuldiger op, hij treedt als verdediger in 't krijt voor een anderen ambtenaar, Friedrich Schröder, die van wreedheid beschuldigd wordt en wien zware mishandelingen en het doden van inboorlingen te laste worden gelegd. Hoe het zij, ook dit nu aanhangige Schröderproces, waarin de rechtbank van Tanga den schuldige tot 15 jaar gevangenisstraf heeft veroordeeld, is een bewijs te meer voor de waarheid, dat Duitschlands koloniën het land nog op meer en andere offers komen te staan, buiten de zware eischen, die zij aan de schatkist stellen.

En nu nog weer in de allerlaatste dagen het jongste schandaal, veroorzaakt door den gouverneur van Kameroen, den heer Jesko von Puttkammer, waarbij geldzucht en drankzucht in het spel moeten zijn.

Dat is alles nu nog in tijd van vrede, maar als nu de oorlogstoestand zich erbij voegt, dan wordt de zaak nog duizendmaal erger. Dan is zelfs een natie met een koloniaal bezit van eeuwen, in streken waar geen controle ontbreekt en waar de beschaafde niet als enkeling zich vrijmachtig gevoelt, naar 't schijnt niet gewaarborgd tegen ergerlijke handelingen harer dienaren. Of wat ware het anders dan ruwe, laffe barbaarsheid, die verminking van sneuvelde Atjehers, indien het mocht blijken dat ons koloniaal leger zich daaraan had schuldig gemaakt! (1)

Als het in Atjeh zóó gaat, dan mag men zijn hart wel vasthouden bij de gedachte, hoe het met de Matabilen in zuidoost- en met de Herero's in zuidwest-, met de Derwischen in noordoosten en met de Samorynegers in noordwest-Afrika thans gaat, nu den stakkers door beschaafde Engelschen en Duitschers en Franschen *mores* wordt geleerd.

Waarlijk, 't zou zaak zijn in 's werelds gedrang wat ruimte te maken voor meer verzachting van zeden!

De gerestaureerde Willebrorduskerk te Wezel.

De gerestaureerde kerk te Wezel.

De naam van Willebrord, eerste bisschop van Utrecht, is even als die van Bonifacius, den apostel der Duitschers, saamgeweven met onze allereerste herinneringen aan op school opgedane geschiedeniswijsheid, en zeker hebben de amsterdamsche predikanten die herinneringen nog eens bij zich zelve opgefrischt, toen zij den 7den dezer mee de gerestaureerde Willebrorduskerk hielpen inwijden te Wezel. In uitgelezen gezelschap zijn dominé Perk en

(1) Het schijnt nu, dat een gelukkig verkeerd ingelichte correspondent het steentje, dat zoo'n stroom van drukinkt in beweging bracht, aan 't rollen maakte. De commandant der marechaussee heeft aan de *Java-Bode* getelegrafeerd, dat het bericht der lijkenverminking onwaar is.

dominé Loman er als vertegenwoordigers van hun kerkgenootschappen ontvangen en bij de plechtigheden in de kerk en op het raadhuis van het oude duitsche stedeke werden hun eereplaatsen aangeewezen.

Al liet Z. M. de Keizer zich wegens ongesteldheid excuseeren, zijn broeder prins Heinrich vervulde waardig zijn plaats en de vriendelijke tegenwoordigheid van Keizerin Augusta Victoria deed in het luisterrijk versierde stadje de teleurstelling over 's keizers afwezigheid weldra vergeten. In toespraken en geschriften heeft men de geschiedenis van het oude, nu eigenlijk totaal nieuw opgetrokken kerkgebouw herdacht aan de hand van Hillmann's uitvoerig geschrift over het heiligdom. Reeds in 1181 moep op de plek, waar de kerk nu nog staat een groote romaansche kerk zijn ingewijd en het nu gerestaureerde gebouw zou van 1470 dagteekenen.

In 1857 werd reeds op de noodzakelijkheid van restauratie gewezen, in 1874 bleek die noodzakelijkheid zoo dringend, dat de kerk buiten gebruik moest worden gesteld, en in 1882 begon de arbeid, waarvan de voltooiing nu plechtig is gevierd.

Rendieren in Schotland.

In het *Cornhill Magazine* van Juli heeft de heer C. J. Cornish het over de diensten, die de dieren den menschen bewijzen, en meent, dat wij die diensten nog vrijwat konden uitbreiden. Zoo acht hij het hoogst wenschelijk, het rendier in Schotland in te voeren als trekdier. Het is eenig, wat betreft het vlug zich voortbewegen over heiden en moerassen. Wat het dier op de toendra's van Noord-Azië verricht, is zware en langdurige arbeid en als trekdier staat het verstandige beest zeker boven de schotsche ponies. Op de schotsche heiden en moerassen doen die laatsten vooral in den jachttijd zeer goede diensten, maar het rendier zou hen overtreffen. Zij trekken snel over de ruwste heiden, zwemmen of waden door de diepste »bogs» altijd met hun slede achter zich aan en zouden jachtgezelschappen, dood wild en levensmiddelen vervoeren van de afgelegenste en moeilijkst toegankelijke plaatsen met een snelheid van tien of twaalf mijlen in het uur. Te Woburn Abbey is men reeds begonnen met het fokken van jonge rendieren en met succes, en weldra zal men met enkele spannen in de Hooglanden beginnen te werken.

Gewaagd en gewonnen.

Wat zullen de beide roeiers, wier portretten wij hier ouzen lezers vertoonen, een bekijks hebben, als ze hun boot en zich zelven gaan exposeeren in Londen en Parijs, en waar men verder van hen gediend zal willen zijn. De harten van de duizenden en de millioenen, die in onzen tijd of de sport beoefenen of haar bewonderen en liefhebben, moeten wel uitgaan naar deze jongelui, die in 62 dagen van New-York naar Havre zijn geroeid, zonder mast of zeil of roer aan boord te hebben, alleen met hun dubbel stel riemen, een kooktoestelletje en wat levensmiddelen.

Dat is nu eens iets voor de liefhebbers van Derby en Longchamps, voor de hardzeilers van Cowes en de roeiers van de

De „Fox”.

Henley-regatta vooral, ook voor kaatsers en fietsers en crickets en worstelaars om jaloersch van te worden. Als bij vele helden op die verschillende terreinen van sport kwam ook hier naast ijdelheid en eerzucht een beetje winzucht in het spel, want in navolging van andere redacties had dezen keer de heer Fox

van de *Police Gazette* van New-York eens een prijs voor de waaghalzerij uitgelooft.

Het bootje werd hem ter eere de *Fox* genoemd en de beide genaturaliseerde Amerikanen, van oorsprong Noren, George Harbo en Frank Samuelson, staken er op 6 Juni mee in zee. Zij hebben met velerlei gevaren te kampen gehad, met stormen en hooge golven; eens is het bootje totaal omgekanteld en al werkten zij er zich weer in, hun instrumenten en hun proviand waren, helaas, verloren. Gelukkig dat in het drukverkeer op den noordelijken atlantischen Oceaan er telkens schepen hun te hulp konden komen.

De bemanning der „Fox”.

Een heele reeks ontmoetingen hadden er plaats; zoo bijv. met de *Fürst Bismarck*, een stoomer van de noordduitsche Lloyd, met de *Leader*, een amerikaansch, de *Cito*, een noorsch, de *Eugène*, eveneens een noorsch schip, wier aanbiedingen om de voor schipbreukelingen aangeziena helden op te nemen, natuurlijk van de hand werden gewezen, maar wier assistentie met drinkwater en levensmiddelen gretig werd aangenomen. Maar is met de noodzakelijkheid om die hulp te aanvaarden, niet tevens de onmogelijkheid van het waagstuk gesignaleerd?

Voortzetting van het Borneo-onderzoek.

Gestadig vordert het natuurwetenschappelijk onderzoek onzer koloniën, dank zij de werkzaamheid der *Maatschappij* ter bevordering van het natuurkundig onderzoek der Nederlandsche koloniën en van de *Commissie* in Indië, die hetzelfde doel beoogt. Den 20sten Mei van dit jaar hield de Maatschappij hare jaarvergadering, waar aan de leden o.a. het verblijvend bericht werd meegedeeld, dat de Borneo-expeditie, in 1894 met zooveel succes volvoerd door prof. Molengraaff, den heer Büttikofer en Dr. Nieuwenhuis, zal worden voortgezet in dit jaar.

De resident Tromp van Borneo's *Westerafdeeling* belooft weer zijn krachtigen steun, nu Dr. Nieuwenhuis zijne ethnografische studien onder de Kantoeek-Dajaks voortzet aan de Boven-Kapoeas, en dezen keer denkt deze gelukkiger te slagen bij het doordringen in de Boven-Mahakamstreek. Allerlei voorbereidende maatregelen en gewonnen inlichtingen doen daarvan het beste hopen.

Een nederlandsch kroningsfeest opgeluisterd door indische potentaten.

Insulinde geeft een aardig denkbeeld aan de hand voor de kroningsfeesten van 1898 en als men bedenkt, dat er nu reeds commissiën zijn benoemd voor de versiering van steden en zelfs van wijken van steden, dan begrijpt ieder, hoe gelukkig het is, dat het blad ten minste niet later met zijn denkbeeld is gekomen.

Want het zal vrijwat voeten in de aarde hebben, dat met pracht en praal optrekken van onze inlandsche vorstelijke bondgenooten en vazallen om het jeugdig vorstinnetje hun eerbiedige hulde te betuigen. *Insulinde* toch zou wenschen, dat zooals Rusland's czar zijn khans en emirs en andere machtige potentaten uit Midden-Azië bij zijn kroningsfeest in Mei j.l. ontving, dat zoo ons hof receptie hield voor den soesoehoenan van Soerakarta en den sultan van Djokjokarta, voor die van Riouw en Deli, Sambas en Pontianak, Koetei en Tanette en Goa en meer misschien uit die lijst van voornaamste inlandsche vorsten, die in den regeeringsalmanak dertien bladzijden beslaan.

Een schitterend idee, waarvan de uitvoering schitterend kan zijn, maar er moet voor in de bus geblazen, en hier en in Indië.

Uit de ijswereid teruggekeerd.

Uit is het nu met de onzekerheid, waarin wij toch nog eigenlijk altoos verkeerden na dat beruchte telegram van 12 Februari l.l. uit Irkoetsk. Nu weten wij dan, dat de kloeke Noor, de noordpoolreiziger Nansen, behouden terug is, en op geen vage berichten omtrent zijn bereiken van de Pool behoeven wij meer af te gaan.

Hij heeft de Noordpool niet bereikt; hij is er 3 breedtegraden en 46 minuten van verwijderd gebleven; maar in den wedstrijd naar den eindpaal heeft hij zijn naasten voorganger, luitenant A. W. Greely van de amerikaansche marine, 2 graden en 50 minuten achter zich gelaten.

Maar wij moeten niet vergeten wat Nansen zelf, een half jaar vóór zijn vertrek, in een rede die hij hield in de *Royal Geographical Society* te Londen, zei, dat hij volstrekt niet vast zich voorstelde de Pool te bereiken, maar dat naar zijn berekeningen de stroomingen, waaraan hij zich ten noorden der Nieuw-Siberische eilanden zou toevertrouwen, hem over of dicht langs dat punt zouden voeren. »Het is mogelijk,» sprak hij, »dat de stroom ons niet juist over de Pool voert, maar het voornaamste is, het onbekende Poolgebied te onderzoeken, niet precies om het mathematische punt te bereiken waar de as van de aarde haar noordelijk uiteinde heeft.»

En zoo is het precies gegaan. Het onbekende poolgebied is ons weer een stapje nader gekomen, we zullen er weer iets meer van te weten komen door dezen moedigen tocht van Nansen.

Vooreerst heeft hij aan dezen kant van kaap Tscheljoeskin, Azië's noordelijkste vastlandeinde, nieuwe eilanden ontdekt, nadat hij al in de Karazee, waar precies komen wij natuurlijk eerst later te weten, een klein eiland, dat nog op geen kaart voorkwam, had aangetroffen. Verder schijnt hij omtrent de diepte der Poolzee waarnemingen te hebben gedaan, die vroegere theorieën omtrent de ondiepte van dat bassin omverwerpen; hij vond namelijk diepten van 1600 à 1900 vademen, lezen wij in het telegram, door Nansen zelf uit Vardö aan de *Daily Chronicle* geseind. Dan zijn natuurlijk de observaties over weerkunde, sterrenkunde, magneetkracht, dierlijk leven, zoutgehalte der zee en zooveel meer, gedaan op die nooit of hoogst zelden bereikte breedten van bijzonder groot belang, en in de laatste plaats komt de ervaring, bij deze poolreis opgedaan, weer niet weinig ten goede aan de expedities, die in volgende jaren zullen uitgaan.

Doch omtrent die resultaten krijgen we later stellig nog genoeg te hooren. Nu een woordje over den tocht zelf. Toen Europa in Februari '96 opgeschrikt werd door het alarmeerende telegram, toen bevond de veelbesproken reiziger zich in zijn winterkwartieren, waar hij van 6 Augustus 1895 tot 19 Mei 1896 zijn derden winter sleet op 81°38' N.B. en 63° O.L., dus even ten oosten van Frans Jozefsland. Hij had toen zijn schip niet meer bij zich, zijn trouwe *Fram*, die zoo prachtig en krachtig het ijs had weerstaan en wier ijshuid van *greenheart* zich zoo kranig had gehouden. Sinds 14 Maart 1895 hadden Nansen en zijn tochtgenoot Scott Hansen hun onderzoekstochten voortgezet buiten het schip, dat in het ijs zat vastgevroren op 83°59' N.B. en 102°27' O.L. en waarop luitenant Sverdrup als bevelhebber achterbleef.

De beide vorige winters, die van 93/94 en die van 94/95 heeft dus de *Fram* allen gehuisvest op den zwerftocht door de Noordelijke IJszee. Want een zwerftocht was het. Wij hadden hier op 2 Augustus 1893 de laatste berichten gekregen uit de Jugorstraat tusschen Waigats en de kust van Azië. Op 4 Augustus ging het toen noordoostelijk langs de monden der siberische rivieren tot op 22 September de *Fram* door het drijfijis was ingesloten op 78°50' N.B. en 138°37' O.L. Dat insluiten stond echter niet gelijk met een afbreken van de reis, neen, nu juist

leverde Nansen zijn expeditie aan de zeestroomingen over en dreef inderdaad, zooals hij ook verwachtte, in noordelijke en noordwestelijke richting verder. Dien eersten winter werd hevige koude doorstaan; 't kwik was weken lang bevroren en de thermometer daalde tot 62° onder nul. Franklin heeft bij Noord-Amerika tot 70° onder nul doorstaan en in de Smithsont en het Robesonkanaal heeft Greely ook zijn 70° onder nul gehaald.

In 't voorjaar van '94 begon het ijs zuidwaarts te drijven en de *Fram* heeft blijkbaar zigzaglijnen gevolgd in de IJszee dien zomer en den daarop volgende winter, den tweeden dien de expeditie doorbracht op het schip. Over al hun ervaringen in dat lange tijdsverloop hooren wij later meer bijzonderheden; nu weten wij nog alleen wat enkele telegrammen uit Vardö ons meldden.

In die draadberichten wordt natuurlijk genoemd die belangrijke datum, dien wij zooveel al neerschreven, van 14 Maart '95, waarop twee leden der expeditie, Nansen en Scott Hansen, de *Fram* vaarwel zeiden, om zich noordwaarts te wenden. Zij namen mee 28 honden, drie sleden en twee eskimo-booten. Hoeveel Eskimo's of ander dienstbaar personeel meeging weten wij nog niet; de getallen dier „minderen” komen later wel. Wat zullen

er interessante reisverhalen zijn te geven van de ervaringen gedurende dien zomer en dien winter van '95 op '96. Nog in April 1895 werd de hoogste breedte 86°14' N.B. bereikt; reeds op 22 Maart was het 85°10' geworden, 7 April was het 85°50'.

Toen volgde, nadat men om de ruwheid van het ijs onmogelijk verder kon, weer een zwerfen in zigzaglijnen. Gevaarlijke scheuren en spleten in het ijs, de dood van honden, gebrek aan proviand, dat alles viel er te verduren, maar nog altijd hoopten ze Frans-Jozefsland te bereiken. Doch Payer's veelbesproken kaart liet ook hen in den steek, en nogmaals moest worden overwinterd, nu zonder schip en zonder de geriefelijkheden, die het had aan te bieden.

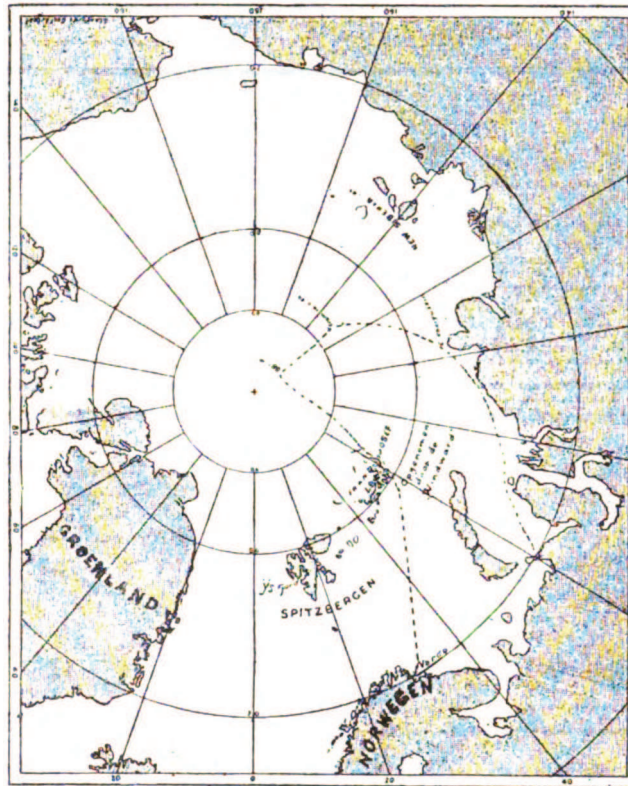
Een hut werd gebouwd op een verijsd land, dat ze in Augustus '95 hadden bereikt op 81°38' N.B. en 63° O.L. In den winter bleven allen gezond, druk in de weer met preparatieven voor de voorjaarscampagne. Die kon eerst 19 Mei beginnen en toen ging het zuidwestwaarts, en na een oponthoud door een storm werd Frans Jozefsland bereikt vrijwel door open water, waar geroeid en gezeild kon worden. Bij kaap Flora, waar Jackson met de Harmsworthexpeditie zich bevindt, had op 17 Juni de ontmoeting plaats tusschen den engelschen en

den noordschen pionier en met het schip, dat den eerste proviand had gebracht, keerde de laatste den 7den Augustus naar de bewoonde wereld terug. Professor Mohn begroette Nansen te Vardö; mevrouw Nansen komt te Hammerfest aan boord. Heel Noorwegen viert de blijde terugkomst.

Het moet een hard ding voor Jackson zijn geweest, na zijn beide overwinteringen de derde te gemoet te gaan en die anderen op zijn schip met kapitein Brown te zien vertrekken, maar blijdschap over Nansen's weislagen straalt in zijn berichten door en goede moed voor hun eigen flink vorderend onderzoek van Frans-Jozefsland. (1)

Nu is het te hopen, dat wij ook gauw berichten hooren van de *Fram* met luitenant Sverdrup en de overige bemanning. Sinds Maart '95 drijven zij daar, ingesloten, op die hooge breedte rond. Nansen heeft goeden moed op het behoud van het sterke schip en vertrouwt dat Sverdrup in elk geval de bemanning veilig zal thuis brengen. Hooren wij echter niet spoedig iets, dan is het te hopen, dat koning Oscar en het Storting en het noorsche volk gelden bijeenbrengen voor een hulp-expeditie tot ontzet.

(1) Deze hoop is bij het afdrukken reeds vervuld. De *Fram* is, volgens een telegram, behouden te Skjerø binnengegeloopen.

Kaartje van het Noordpoolgebied, aanduidende den trek van Dr. Nansens reis (1893—1896).

Edward S. Holden.

Edward S. Holden is sinds 1886 directeur van het groote Lick-observatorium, bij San José in Californië op den Mount Hamilton gelegen.

Hij werd in 1846 te Saint-Louis in Missouri geboren, studeerde te Washington en promoveerde er in wis- en sterrenkunde, was eenigen tijd in militairen dienst en trad in 1872 in het ingenieurs-corps. Het volgend jaar kreeg hij een plaatsing aan de marine-sterrenwacht in Washington, deed allerlei onderzoekingen en waarnemingen met den 26-duims refractor en maakte zijn hoofdstudie van de nevelvlekken. In 1882 verscheen van hem de *Monograph of the central parts of the nebula of Orion* en reeds had hij toen geschreven zijn *Sir William Herschel, his life and works*.

In opdracht van de amerikaansche regeering had Holden in 1876 een wetenschappelijke reis naar Engeland gedaan; in 1878 ging hij van regeeringswege de zonverduistering te Central City in Colorado observeeren en deed met dergelijk doel in 1883 een reis naar de Carolinen in de Stille Zuidzee. Hij bekleedde toen

reeds sinds 1881 den post van directeur der Washburn-sterrenwacht te Madison, een betrekking, die hij in 1886 vaarwel zei, voor de eervolle plaats van directeur van 't Lickobservatorium op den Mount Hamilton.

Hij is er de bezielende kracht en werkt mee aan de wereldberoemdheid van dat voor astronomische waarnemingen zoo uitstekend gelegen wetenschappelijk instituut, dat in zijn 36-duims refractor een reuzentelescoop bezit, lang de grootste der wereld, maar sinds de tentoonstelling te Chicago in 1894 door den Yerkes-refractor overtroffen.

De directeur van het californisch observatorium legt zich vooral in den laatsten tijd toe op de fotografie der hemellichamen; zijn geschriften hebben licht verspreid over den aard van de corona der zon, en 't spectroscopisch onderzoek van nevelvlekken, sterren en kometen wordt met de grootste nauwgezetheid verricht en levert verrassende resultaten. Edward S. Holden is stichter van de *Astronomical Society of the Pacific*; lid van de *National Academy of Sciences* en eerlid van verscheiden wetenschappelijke genootschappen in Europa en Amerika.

A D V E R T E N T I E N .

1000 M. Bad.
boven de zee. Schwarzwald.

Hoogelichtkurort Schönwald.
Kur-Hôtel Schönwald.

Zeer elegant, dicht bij het bosch, van alle gemakken van den laatsten tijd voorzien. 80 zeer fraaie logeerkamers, Salons, 18 Balcons. Eetzaal voor 200 personen. Lees- en billardkamer. Damessalon Centrale verwarming Elektrische verlichting. Lawn-tennis. Baden, geneeskundig aanbevolen. Pensionprijs met kamer, M. 4.— tot M. 6.—. Inlichting door het geïllustreerd gratis Prospectus.

EDUARD RIESLE, Eig.

CHAMONIX.

Hotel de France et de l'Union.

Hotels van den eersten rang in het midden der stad gelegen, in de nabijheid van het postkantoor en der rijtuigstandplaatsen. Prachtig uitzicht op den Mont-Blanc en op de bergen der vallei. Salons, rookkamer, en baden zijn in het hotel aanwezig. Men spreekt Engelsch en Duitsch.

F. FELISAZ, PRE

Seizoen 1896 in de Vogezen.
Niederbronn i/d Elsass.

Opening van het nieuw gebouwde en met het grootste comfort ingerichte

Bad-Hotel en de Villa MATTHEIS.

Prospectus gratis.

Ch. MATTHEIS, Eigen.

BERGEN, NOORWEGEN.

—♦♦♦—

Pommerenks „Hotel Norge”.

Prachtige ligging aan het park. Wintertuin, elektrische verlichting. Turksche en Russische Baden. Internationale keuken. Oplettende bediening.

Wie verpoozing zoekt naar lichaam en geest, wie rustig en lief wil wonen, moet gaan naar **Cleve**, met zijne mooie wandelingen, zijn schaduwrijke heuvelen en bekoorlijke dalen.

CLEVE.

Cleve is een Kreitzstad, heeft een rechtbank, garnizoen, gymnasium, landbouwschool, goede volksscholen, H. B. S. voor meisjes, goedkope woningen en levensmiddelen. De „**Gemeinnützige Verein**” verstrekt inlichtingen.

F. J. VAN UILDBIKS.
Bij Turken en Arabieren.

Met 30 platen.
Prijs f 1.50; geb. f 1.90.

Stoomvaart-Maatschappij „ZEELAND”.
Kon. Ned. Postvaart.
Vlissingen—Queenboro—London.
Tweemaal per dag, ook Zondags.
Drie nieuwe, snelvarende RADER-Stoomschepen.
Vertrek Vlissingen: 11.50 Vm., 11.30 Nm.
Aankomst London: 9.05 Nm., **7.46 Vm.**

ROELOFFZEN & HÜBNER
AMSTERDAM
(PHOTOGRAFISCH REPRODUCTIE ATELIER)
vervaardigen Zinc en Koper clichés naar
SCHILDERIEN, PHOTOGRAFIËN
TEEKENINGEN
en z

Zinsverbijstering.
Patienten uit de gegoede maatschappelijke standen vinden beste verpleging en vrij familieleven bij
VICTOR VANDEVLIET,
— TE —
GHEEL (België).
Prot. godsdienstoefeningen onder bevel van een Ned. Predikant.

Ch. BOISSEVAIN.

Van Dag tot Dag in het Oosten.

Prijs f 3.25; geb. f 3.75.